

Wiktor Bross – pionier torakochirurgii i twórca wrocławskiej kardiouchirurgii

Marek Pelczar

Katedra i Klinika Chirurgii Serca, Akademia Medyczna we Wrocławiu

Kardiouchirurgia i Torakochirurgia Polska 2006; 3 (1): 110–112

Ryc. 1.
Prof. Wiktor Bross

Trudno jest pisać wspomnienia o człowieku, którego spotkałem raz w życiu. Tym bardziej, gdy jego uczniowie – dziś znani i wybitni specjaliści, tworzący własne szkoły chirurgiczne w Polsce i na świecie – mają go jeszcze dobrze w pamięci. To człowiek-legenda, którego nie można zapomnieć. Był prawdziwym pionierem chirurgii polskiej. Wojenne losy rzuciły go z Kresów Wschodnich na Ziemię Odzyskaną. Tu, na Dolnym Śląsku, we Wrocławiu,

stworzył od podstaw nowoczesną szkołę chirurgiczną. Zapożyczając od Jana Mikulicza i Ferdinanda Sauerbrucha we wrocławskiej klinice prace z dziedziny torakochirurgii znalazły godnego kontynuatora w osobie Wiktora Brossa, który dopisał do nich kolejny rozdział – kardiouchirurgię. Dla mnie to zaszczyt i honor, że mogę pracować w ośrodku z tak wielkimi tradycjami, pod okiem jego uczniów.

Prof. dr hab. med. Wiktor Bross (ryc. 1.) urodził się 5 sierpnia 1903 r. w Witkowie w woj. poznańskim. Wychowywał się w licznej rodzinie kultywującej patriotyczne tradycje. Jego czterech bracia brali udział w powstaniu wielkopolskim. Ojciec Konstanty był inspektorem szkolnym w Trzemesznie. Za poparcie strajku dzieci wrzesińskich w 1905 r. został przez władze pruskie pozbawiony stanowiska, zmarł na początku II wojny światowej, poturbowany przez żołnierzy niemieckich podczas wysiedlania całej rodziny z Poznania. Wojna zabrała Wiktorowi Brossowi również trzech starszych braci: Kazimierz (doktor medycyny i redaktor czasopism medycznych w Poznaniu) zginął w batalii wrześniowej, Marian (prawnik) został zamordowany w Katyniu, Stefan (doktor medycyny weterynaryjnej) zmarł zaś wkrótce po wyjściu z obozu w Stutthofie. Z rodziny pozostali tylko najmłodszy z rodzeństwa Wiktor i jego starszy brat Stanisław (teolog, doktor filozofii), który całą wojnę więziony był w Dachau.

Wiktor Bross ukończył Gimnazjum Klasyczne w Gnieźnie, a w 1922 r. rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Po 2 latach przeniósł się do Lwowa, gdzie kontynuował naukę na Wy-

dziale Lekarskim Uniwersytetu im. Jana Kazimierza. W 1928 r. uzyskał dyplom doktora wszech nauk lekarskich i rozpoczął praktykę w Szpitalu św. Elżbiety w Katowicach. W 1930 r. powrócił do Lwowa, gdzie pracował początkowo w szpitalu powszechnym, a 3 lata później został asystentem znakomitego chirurga, prof. Tadeusza Ostrowskiego.

Po opanowaniu wszystkich dziedzin chirurgii ogólnej dr Bross zainteresował się torakochirurgią. Temu poświęcony był jego pierwszy zagraniczny staż w *Brompton Hospital* w Londynie, gdzie szkolił się pod okiem profesorów: Roberta, Edwardsa i Brocka. W 1935 r. jako stypendysta Funduszu Kultury Narodowej wyjechał do Berlina. W Klinice Charite u prof. F. Sauerbrucha doskonalił swoje umiejętności torakochirurgiczne, a jednocześnie w Instytucie Fizjologii Trendelenburga wspólnie z B. Leukenem prowadził pracę doświadczalną, analizującą patomechanizm zjawisk wstrząsowych, polegających na spadku ciśnienia i zmniejszeniu się pojemności oddechowej podczas chirurgicznej manipulacji na wnęce płuca. Zaproponowane przez nich rozwiązanie tego problemu – przez wykonanie blokady nowokainowej – rekomendował w swojej monografii *On the technique of pneumonectomy in man* Clarence Crafford.

Kolejne studia specjalistyczne w Oslo u prof. C. Semba pozwoliły na zapoznanie się z nowatorską, jak na ówczesne czasy, metodą torakoplastyki – pozapowięziowym odwarstwieniem szczytu płuca. Technika ta wprowadzona przez Semba była przed erą leków przeciwprątkowych najsukcesywniejszym sposobem leczenia tzw. zapadowo-rozprężającej gruźlicy płuc.

Po tak doskonałym przygotowaniu teoretycznym i opanowaniu nowoczesnej techniki chirurgicznej dr Bross razem ze swoim nauczycielem prof. Ostrowskim przystąpili do wykonania pionierskich w Polsce operacji płuc. W 1935 r. przeprowadzili pierwszą w Polsce lobektomię w rozstrzeniach oskrzeli, a już rok później resekcję całego płuca z powodu raka.

W 1938 r. prof. Ostrowski habilitował Wiktora Brossa jako swojego pierwszego docenta, po obronie pracy *Zagadnienia chirurgiczne w zaburzeniach czynności układu współczulno-nadnerczowego*. W tym samym roku Bross brał

Adres do korespondencji: dr med. Marek Pelczar, Katedra i Klinika Chirurgii Serca, 50-369 Wrocław, ul. M. Curie-Skłodowskiej 66, tel. +48 71 784 22 21, faks +48 71 784 15 60, e-mail: sek@chirs.am.wroc.pl

udział w XI Międzynarodowym Kongresie Chirurgów w Brukseli i został członkiem zwyczajnym *Societe Internationale de Chirurgie*.

Będąc samodzielnym pracownikiem naukowym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, prowadził wykłady z chirurgii operacyjnej w roku akademickim 1938–1939. W okresie lwowskim opublikował 44 prace w czasopismach krajowych i zagranicznych. Pierwsza samodzielna praca kliniczna *Przypadek mnogich zmian macierzystych skóry z nadmiernym owłosieniem i ukrytym rozszczepem kręgu w zakresie kręgosłupa lędźwiowego* ukazała się już w 1930 r.

Tak dynamicznie rozwijającą się karierę przerwała II wojna światowa. W czasie kampanii wrześniowej pracował w Szpitalu Wojennym na Politechnice Lwowskiej. Następnie, podczas okupacji Lwowa przez Sowieców, został powołany na stanowisko kierownika Kliniki Chirurgii Ogólnej Instytutu Medycznego, prowadząc jednocześnie wykłady i ćwiczenia z chirurgii ogólnej dla studentów. Bolesnie przeżył śmierć swojego nauczyciela, prof. Tadeusza Ostrowskiego, rozstrzelanego wraz z rodziną i innymi profesorami Uniwersytetu Jana Kazimierza i Politechniki Lwowskiej w lipcu 1941 r. To spowodowało, że całkowicie przerwał pracę naukową i dydaktyczną. Pod koniec wojny zorganizował w lwoniczu szpital przyfrontowy, w którym udzielał pomocy wszystkim bez wyjątku: ludności cywilnej, członkom AK, rannym jeńcom rosyjskim i żołnierzom niemieckim. 25 lat później w uznaniu zasług za te działania otrzymał honorowe obywatelstwo lwonicza.

Po wojnie przez kilka miesięcy prowadził oddział chirurgiczny Szpitala Miejskiego w Katowicach i tu założył swój rodzinny dom. 15 stycznia 1946 r. objął stanowisko profesora nadzwyczajnego na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej. Został kierownikiem II Kliniki Chirurgicznej, którą organizował od podstaw w zrujnowanej przez wojnę klinice Mikulicza. Nowocześnie zrekonstruował zniszczony blok operacyjny, budując nad nim oszklony amfiteatr do celów dydaktycznych. Pozwoliło to studentom bezpośrednio oglądać pole operacyjne bez naruszania zasad antyseptyki, a operator miał możliwość wyjaśniania poszczególnych etapów operacji za pomocą mikrofonu.

Za Wiktoorem Brossem ścigali do Wrocławia jego dawni lwowscy współpracownicy, w tym najbliższy przyjaciel prof. S. Koczorowski. Przyjeżdżali nawet z dalekiego Lwowa pracownicy techniczni najniższego szczebla. Krąży anegdota o osobie lwowskiego pedla, czyli woźnego, którego profesor nawet lubił, ale wystrzegał się spotkania z nim wczesnym rankiem w klinice, twierdząc, że to przynosi mu pecha. Pedel natomiast za punkt honoru stawiał sobie być pierwszym, który powita pana profesora w drzwiach kliniki. Dobrze zorientowani asystenci starali się na różne sposoby, aby do ранego spotkania obu panów nie doszło; niestety, z różnym skutkiem.

Do programu zabiegów prof. Bross wprowadził własną metodę resekcji żołądka, leczenia operacyjnego *myasthenia gravis* oraz torbieli trzustki (zespolecie torbieli z przednią ścianą żołądka). W chirurgicznym leczeniu choroby wrzodowej żołądka zwrócił uwagę na dolegliwości pore-

sekcyjne i kontynuując myśl prof. Ostrowskiego, wprowadził modyfikację, której istota polegała na maksymalnym skróceniu pętli doprowadzającej, z jej wysokim podwieszeniem wzdłuż krzywizny mniejszej żołądka. W torakochirurgii zastosował odmę optucnową z dekortykacją biologiczną hialuronidazą, co ograniczało zniekształcenie klatki piersiowej.

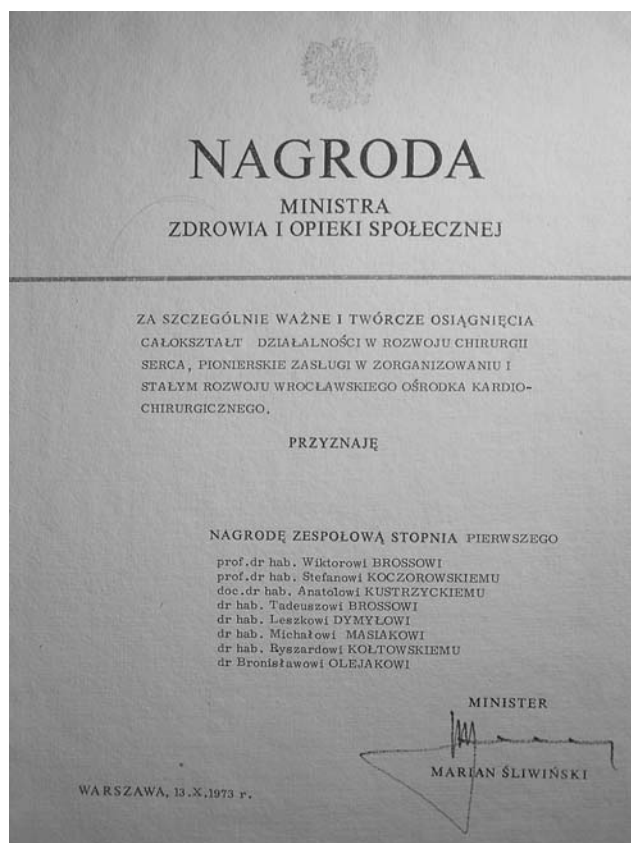
W latach 50. XX w., Bross rozpoczął nowy rozdział w chirurgii wrocławskiej – operacje serca. 31 marca 1955 r. przeprowadził pierwszą we Wrocławiu komisurotomię mitralną. 12 lutego 1958 r. po raz pierwszy w Polsce wykonał operacje na otwartym sercu pod kontrolą wzroku, zamykając ubytek międzyprzedsionkowy. Wyjazd na stypendium Rockefellera do USA w latach 1958–1959 umożliwił mu zapoznanie się z leczeniem wad serca w kręgu pozaustrojowym. Opuszczając Stany Zjednoczone, zabrał z sobą cenny dar otrzymany od Polonii amerykańskiej – aparat płuc-serce typu Kay-Cross. Dzięki temu 12 kwietnia 1961 r., w dniu, w którym Gagarin poleciał w kosmos, wykonano pierwszą we Wrocławiu operację w kręgu pozaustrojowym, zamykając ubytek międzykomorowy i międzyprzedsionkowy.

Prof. Bross zajmował się również chirurgią naczyniową. W roku 1957 – pierwszy w Polsce, przed erą sztucznych protez dakronowych – dokonał wycięcia tętniaka aorty brzusznej z zastąpieniem ubytku ściany naczynia liofilizowanym przeszczepem pobranym ze zwłok ludzkich. Był także jednym z pionierów transplantologii w Polsce, wykonując 31 marca 1966 r. – z pomyślnym wynikiem – transplantację nerki od żywego dawcy.

Mimo że najdłuższy okres swojej aktywności zawodowej związał z Wrocławiem, jego dom rodzinny pozostał w Katowicach. Ciekawostką jest fakt, że w klinice istniały dwa grafiki dyżurów. Jeden – tradycyjny – dla lekarzy nadzorujących chorych w klinice i drugi – weekendowy – dla tych, którzy odwozili profesora do Katowic. Większa konkurencja dotyczyła zdobycia miejsca w grafiku weekendowym. Była to doskonała okazja do bardziej prywatnej rozmowy z profesorem, a być może do pozyskania jego większej przychylności. Profesor był bowiem człowiekiem bardzo wymagającym, ale równocześnie dbającym o swoich pracowników. Dzięki osobistym kontaktom z najbardziej liczącymi się klinikami chirurgicznymi w Europie i w Ameryce organizował swoim asystentom stypendia na staże zagraniczne, co w owych czasach było wyjątkowo trudne.

Prestiż i szacunek, jakim świat chirurgiczny darzył prof. Wiktora Brossa, znalazł wyraz w 3-krotnym wyborze na stanowisko wiceprzewodniczącego międzynarodowych kongresów chirurgów w Filadelfii, Buenos Aires i w Tokio-Kioto. W latach 1963–1964 był prezesem Zarządu Głównego Towarzystwa Chirurgów Polskich. 30 września 1973 r. przeszedł na emeryturę.

Dowodem uznania środowisk naukowych było również przyznanie mu tytułu doktora *honoris causa* Uniwersytetu Wrocławskiego, Akademii Medycznej we Wrocławiu oraz Akademii Medycznej w Katowicach. Profesor był człon-

Ryc. 2. Nagroda dla zespołu prof. Wiktora Brossa nadana przez ówczesnego ministra zdrowia Mariana Śliwińskiego

kiem rzeczywistym Polskiej Akademii Nauk, Polskiego Towarzystwa Lekarskiego, Towarzystwa Chirurgów Dziecięcych i wielu towarzystw zagranicznych: The New York Academy of Science, Deutsche Gessellschaft für Chirurgie, Deutsche Akademie der Naturforscher Leopoldina, Sodalicium Batavum Chirurgorum (Holandia) i Societa di Recerche in Chirurgia. Jego ogromny dorobek naukowy obejmuje

Ryc. 3. Prof. Wiktor Bross z zespołem nad łóżkiem chorego

ponad 500 prac w piśmiennictwie polskim i zagranicznym; jest również autorem dwóch podręczników: *Schorzenia chirurgiczne klatki piersiowej* oraz *Schorzenia głowy i szyi*. Doktoryzował 79 lekarzy i był opiekunem 33 habilitacji, a 22 jego uczniów otrzymało tytuł profesora. Władze państwowe doceniły jego osiągnięcia, odznaczając go Orderem Sztandaru Pracy I Klasy, Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Polonia Restituta, Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski i Złotym Krzyżem Zasługi. W 1973 r. zespół prof. W. Brossa został uhonorowany zespołową nagrodą ministra zdrowia (ryc. 2).

Profesor Wiktor Bross był znakomitym chirurgiem. Wykonał wiele nowatorskich operacji, uratował wiele istnień ludzkich. Dla wielu był ostatnią nadzieją, która nie zawiodła. Wszystkie swe siły, zdolności i umiejętności poświęcił walce z chorobą i nieszczęściem ludzkim (ryc. 3.).

Zmarł 17 stycznia 1994 r. w wieku 90 lat. Został pochowany w Katowicach.